

TÜRKİYE'DE GÖÇ OLGUSU VE TÜRK SINEMASINA YANSIMASI: GÖÇ FİLMLERİ**THE CASE OF MIGRATION IN TURKEY AND ITS REFLECTION IN TURKISH CINEMA****Prof. Dr. Sedat Cereci**Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İletişim Fakültesi, scereci@mku.edu.tr, ORCID-0000-0002-3762-6483**Anıl Suna**Mustafa Kemal Üniversitesi, anilcsuna@hotmail.com - ORCID: 0000-0002-5974-3816**ÖZET**

İlk çağlardan beri insanların başlıca eylemlerinden biri olan göç modern çağlarda da devam etmiş tüm dünyayı etkilemiştir. Göç hareketi toplumsal ekonomik kültürel etkilerinin yanı sıra edebiyata türkülere filmlere de konu olmuştur. Türk Sineması da göçün umutlarını telaşını hüsrânını filmlere konu etmiştir. Ancak göçün Türk Sinemasındaki yansımaları ve bu yolla Türk toplumundaki göç algısı fazlaca analiz edilmemiştir. Bu çalışma belirli filmler üzerinden göç hareketinin sinemaya yansımaları ve Türk toplumunun düşüncesinde göçün algılanma niteliğini değerlendirmektedir. Göçmen psikolojisi ve davranışlarının da ele alındığı çalışmada, rasyonel bir sorun çözücü olarak sinemanın etkileri analiz edilmiş, filmlerin iyileştirici ve adaptasyon ve entegrasyona katkıları vurgulanmıştır. Göç ve göçmen konulu filmlerin göçmenler üzerindeki etkileri değerlendirilerek, filmlerin göçmenleri adaptasyona ve entegrasyona yönlendiren etkileri vurgulanmıştır. Bir etki aracı olarak sinemanın yapısından da söz edilen çalışmada, sinemanın aynı zamanda kentleşmenin aracı olarak göçmenler üzerindeki etkileri ve göçmenlerin adaptasyonu ve entegrasyonuna katkıları açıklanmıştır. Son yüzyılın en büyük küresel sorunlarından biri olan göç tüm yerel ve ulusal yönetimleri etkilemekte, işleri zorlaştırmakta, çözüm yolları ve araçları üretmek zorunda bırakmaktadır. Çünkü göç, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel yapıları değiştirmekte, çoğu zaman olumsuz etkiler bırakmaktadır. Göçmenlerin psikolojik travmalarını düzeltmek, göçmenlerin adaptasyon ve entegrasyon süreçlerine katkıda bulunmak profesyonel yaklaşımlar gerektirmektedir. Türk Sineması'nda da göç, özellikle kırsaldan kentsele göçün yoğunlaştığı 1960 ve 70li yıllarda sıkça işlenen bir konu olmuştur. Özellikle Anadolu taşrasından İstanbul'a veya diğer büyük şehirlere yapılan göçler, karşılaşılan sorunlar, yaşanan şoklar ve bu bağlamda değerlendirilen ülke görüntüsü, bilimsel çalışmalar için de ipuçları vermektedir. Bu çalışmada, Türk Sineması'nda yer alan göç temalı bazı filmler üzerinden, Türk toplumunun göçe bakışı, göç yorumu ve göç hayalleri ele alınmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Göç, sinema, göç filmleri, adaptasyon, entegrasyon.**ABSTRACT**

Migration, which has been one of the main actions of people since the first ages, has continued in modern times and has affected the whole world. In addition to its socio-economic cultural effects, the migration movement has also been the subject of literature, folk songs and films. Turkish Cinema has also made the films about the hopes and frustrations of immigration. However, the reflections of migration in Turkish Cinema and in this way the

perception of migration in Turkish society have not been analyzed much. This study evaluates the reflection of the migration movement on the cinema and the perception of migration in the thought of Turkish society through certain films. In the study, which also deals with immigrant psychology and behaviors, the effects of cinema as a rational problem solver are analyzed, and the contribution of films to healing and adaptation and integration is emphasized. The effects of films on immigration and immigrants on immigrants are evaluated, and the effects of films that lead immigrants to adaptation and integration are emphasized. In the study, in which the structure of cinema as a means of influence is also mentioned, the effects of cinema on immigrants as a tool of urbanization and its contributions to the adaptation and integration of immigrants are explained. Migration, one of the biggest global problems of the last century, affects all local and national governments, complicates the work and compels them to produce solutions and tools. Because migration changes political, economic, social and cultural structures and often leaves negative effects. Correcting the psychological trauma of immigrants and contributing to the adaptation and integration processes of immigrants require professional approaches. Migration in Turkish Cinema has also been a frequently discussed subject in the 1960s and 70s, when migration from rural to urban areas intensified. Migration from Anatolian provinces to Istanbul or other big cities, the problems encountered, the shocks experienced and the country image evaluated in this context also provide clues for scientific studies. In this study, Turkish society's view of immigration, interpretation of immigration and dreams of immigration are discussed through some films with the theme of immigration in Turkish Cinema.

Keywords: Migration, cinema, migration movies, adaptation, integration.

GİRİŞ

Göç, insanların uzun bir süre yerleşmek istedikleri yeni bir ülkeye gönüllü veya gönülsüz hareketidir. Göçün, yer değiştiren bireyler ve kaynak ve alıcı ülkeler üzerinde büyük etkisi vardır. Göç, ekonomiden siyasete, kültürden sanata kadar tüm alanları etkileyen harekettir (Esses vd., 2017: 381). Göçler, suç oranlarında artıştan kültürlerarası etkileşime kadar çok sayıda etkiye neden olmakta ve değişik düşüncelere yol açmaktadır.

İnsanın en travmatik, kaygılı ve aynı zamanda umutlu hareketlerinden biri olan göç çok sayıda edebi yapıta, ezgiye ve filme konu olmuştur. Ancak göçün konu edildiği filmler ve gerçeklerle ilintisi çok nadir bilimsel çalışmalara konu olmuş çok az değerlendirilmiştir. Bu çalışmada Türk Sinemasında çekilen göç temalı filmler analiz edilmiş, Türkiye'deki göç algısını yansıtmaya biçemi vurgulanmıştır.

Çalışma göç olgusunun niteliğinden başlayarak belirli birkaç film üzerinden Türk Sineması'nda göçün nasıl ele alındığını değerlendirmekte ve toplumun bir yansıması olan sinema aracılığıyla Türk toplumunda göçün nasıl algılandığını vurgulamaktadır.

Göç Türk toplumunda daha iyi bir yaşam için taşınma hareketi ve umut olarak algılanırken sinemada da aynı anlamda yer bulmuştur. Ancak Türk Sineması çoğu zaman göçün umut üreten heyecanının yanında göç sonrası yaşanan hüsrana ve yıkıma bazen de geri dönüş sıklıkla yer vermiştir.

Göçler ağırlıklı olarak, gelir dağılımındaki dengesizlikler, işsizlik, yoksulluk, terör, güvenlik sorunları, doğal afetler, çevresel sorunlar ve komşu ülkelerdeki savaşlardan kaynaklanmaktadır. Son yıllarda küresel göçün yoğunlaşması, birçok ülkede göç konusunun daha fazla gündeme gelmesine neden olmuştur. Çeşitli problemler ve tahribatlar yaratan göç

olgusu sinemada da önemli bir tema olarak kendisine yer bulmuştur (Osmanoğlu, 2016: 95). Göçün hazırlığının, kaygıların, göç sürecinin, adaptasyon ve entegrasyonun ve göçün tüm sorunlarının dramatik biçimde sinemaya yansması, sinemayı da canlandırmıştır.

Çok fazla göç alan bazı ülkeler, göçün yarattığı sorunları çözebilmek için çok ciddi politikalar geliştirirken, göç gerçeği sanatçılar için de veriler sağlamaktadır. Özellikle sinema, göç hareketleri içinde çok fazla, etkileyici, dramatik öykü bulabilmektedir (Barrera, 2019: 138).. Yaklaşık 60 yıldır göç veren ve göç alan bir ülke olarak Türkiye’de de göç konulu sanatlar ve özellikle sinema giderek gelişmektedir.

GÖÇ GERÇEĞİ

Freud’a göre belirsizlik, tutarsızlık, karmaşa durumlarında insan kendini tekinsiz hissetmekte ve tekin bir ortam aramaktadır. Türk Sinemasındaki göç temalı filmlerde en çok vurgulanan ayrıntı da göç edenlerin tekinsizliğidir (Eco, 2015: 311). Çeşitli nedenlerle, yaşadıkları yerlerde kendilerini güvende hissetmeyen insanlar göçe yönelmekte ve göçü bir çıkar yol olarak düşünmektedir.

Ekonomik, ekolojik sorunlar, kıtlık, barış ve güvenlik sorunları ile birlikte göç, her devleti az ya da çok yoğun olarak etkileyen en son toplumsal olgulardan biridir. Bu nedenle uluslararası-politik ve coğrafi boyutu nedeniyle uluslararası toplumun güncel küresel jeopolitik sorunu olarak bilinmektedir (Popjaková ve Plešivčák, 2009: 76).

İlk çağlardan bu yana dünyadaki önemli insan hareketlerinden biri olan göç, 21. Yüzyılda büyük sorunlara neden olmuş, kentleşmeyi, toplumsal yapıyı, yönetimleri, medyayı doğrudan etkileyen hareketlere dönüşmüştür. Dünyada, neredeyse göç vermeyen ve göç almayan ülke kalmamış, göçlerle birlikte yerleşimlerin yapısı değişmiş, kentsel alanlar rastgele biçimde genişlemiş, yeni sorunlar ortaya çıkmıştır (Güçlüten ve Cereci, 2021: 325). Dramatik öyküler ortaya koyan göç süreci ve sonrası, edebiyat ve sinema için de çok elverişli temalar sağlamıştır.

Sinema aslında, göçmen psikolojisini ve göçün uzun hikayelere sığabilecek anlatısını çok çekici ve etkileyici biçimde ortaya koyabilen türdür. Ravenstein’in göç teorisi sanayileşme ve kentleşme üzerine kurulu olsa da her göç ve her göçmen aynı değildir. Everett Lee’ye göre göç, ikamet edilen ve gidilen yerdeki itici ve çekici güçlerin etkisiyle şekillenmektedir. Bu bağlamda göç, diğer sanatlar da dahil olmak üzere, tüm sanatlar için ve özellikle sinema için çok çeşitli ve yorumlanabilecek materyaller sağlamaktadır (Cereci, 2020: 68). Göç, çoğu zaman bir macera öyküsü olarak sinemaya yansımaktadır.

İnsan psikolojisi, barınma, beslenme, iş, insan ilişkileri gibi insanla ilgili her konuyu içeren göç, gerek göç edenlerin gerekse göçe maruz kalanların denetimleriyle biçimlenen bir süreçtir ve denetimsizlikle soruna dönüşen harekettir (Rodatz, 2014: 51). Bir tür travma ve sabır süreci olan göç, modern hipermodern dünyada yasalarla da belirlenmiş kuralları olan, özel bakanlıkların ve kurumların gözetiminde gerçekleşen harekete dönüşmüştür (Wyss vd., 2020: 122). Siyasetle paralel gelişen göç hareketleri ve sinema endüstrisi, siyasetin göçle ilgili yeterli önlemleri almadığı, politikalar üretmediği ülkelerde, çok daha dramatik öyküler ortaya koymaktadır.

Bazen ekonomik nedenlere bağlı olarak gerçekleşen göç hareketleri, bazen de politik veya daha başka nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Ancak her durumda göçün toplumsal boyutları mutlaka medyaya yansımaktadır (Fengler ve Kreutler, 2020: 55). Gazete ve televizyon kanallarında sıklıkla yer alan göç ve göçmenlerle ilgili haberler, sinema ortamında göç sürecinde yaşanan çoğu hazine, dramatik öykülere dönüşmektedir.

Göçü gerçekleştiren, değişime bağlı davranan, hem yolculuk hem de yerleşme ve uyum sürecinde zorluklara savaşıyan birey ya da bireylerdir. Göç oluşurken insan zihninde istemli ya da istemsiz olarak güdülenmelerin sonucunda mekânsal olarak yer değiştirme eylemi meydana gelir. Yer değiştirme aşamasında varılan yere yerleşme, yaşama ve uyum süreçleri ile devam eder. Eğer birey ya da bireyler bir yere göç ettikten sonra halen bu yerle ilgili şüpheleri var ise uyum sürecini de olumsuz olarak geçiriyorsa yakın bir zamanda tekrar yer değiştirecektir. Yere uyum sağlayamayan bireyler göçmenlik hayatına devam edeceklerdir. Göç eylem ve süreçleri tam anlamıyla gerçekleşmesi birey ya da ailenin toplu halde vereceği davranış ve kararlara bağlıdır (Çelik, 2017: 35). Göçün karakteristik özellikleri, gerek sosyal bilimler için, gerekse tüm sanat dalları için çok elverişli materyaller sağlamıştır.

TÜRK SİNEMASI'NDA GÖÇ TEMASI

Yönetmen ve senarist Lee Isaac Chung, 1980'lerde Amerika Birleşik Devletleri'ne ayak basmaya çalışırken yaşadıkları dramı 2020 yılında *Minari* adlı filmle anlatırken, Türk Sineması da 1960'lardan bu yana gerek yurt dışına gerek yurt içinde yaşanan göç öykülerini filme aktarmıştır (Institut für Kino und Filmkultur, 2021: 31). Özellikle 60lı yıllardaki göç filmleri, büyük ölçüde ilk göçlerin sancılarını ve Türkiye'deki reaksiyonlarını ortaya koymuştur.

1950'lerin iç göç, gecekondulu ve gecekondulu insanın ana motif olarak ele alınıp işlendiği filmlerin 1960'lı yıllarda yapılmaya başladığı görülmektedir. Göç olgusu ve gecekondulaşmayı konu alan ilk film, Atıf Yılmaz'ın, Orhan Kemal'in bir öyküsünden uyarladığı *Suçlu* (1959-1960) filmi olarak bilinmektedir. Göçün kimliğe etkisi açısından, ilk gecekondulu filmi olarak değerlendirilen *Suçlu* 1959-1960 (bazı kaynaklarda 1959 bazı kaynaklarda 1960 gösterilmektedir) filmi hikâyesinde İstanbul'a ekonomik sebeplerden dolayı göç edip gelen ve gecekonduda yaşayan küçük bir çocuğun hayatını anlatmaktadır (Demir, 2021: 728). Göçün yoğunlaştığı 1960lı yıllar ve daha sonrası, sinema sektörünün de hareketlendiği yıllar olacaktır.

Kenan Ormanlar'ın 1969 tarihli Türkiye'den Gastarbeiter filmiyle başlayan Alman-Türk göçü, çok çeşitli sosyo-politik yönleri olan bir hikâye olarak anlatılmaktadır. Çalışma, film yapımcılarının ailede göç geçmişi olup olmamasına bakılmaksızın, 1970'lerden günümüze kadar filmlerin toplumsal açıdan eleştirel tutumlarını koruduğunu göstermektedir (Selck, 2017: 99). Göçü çoğu zaman bir umut olarak gören Türk toplumu, göçün sonuçlarına katlanmayı da öğrenmiş, bu da filmlere yansımıştır.

Almanya ile Türkiye arasındaki işe alım anlaşmasından bu yana sinemada Ekim 1961'de sayısız film çıkmış, bu filmlerde tema göç olarak belirlenmiştir (Alkin, 2016: 61). Göç edenlerin yabancılığı, çaresizliği filmlerde sıklıkla ele alınmış, göç sonrası yaşanan uyumsuzluk ve bunalım da sinemaya yansımıştır.

Dış göç konusu 1970'li yıllardan itibaren Türk sinemasında işlenen temel sorunlardan biri haline gelmiştir. Bu yıllardan itibaren yurtdışına göç konusunu işleyen filmlerde göç eden insanların dramını anlatan filmler yapılmıştır. 1990'lı yıllardan sonra ise dış göç olgusu yurtdışında yaşayan Türkler tarafından işlenmeye başlanmış ve göçmen kökenli Türklerin temsilini içeren filmlerde artış gözlemlenmiştir. Türk sinemasında 1990'lı yıllardan günümüze işlenen dış göç olgusunun doğurduğu sonuçlar, göç edenlerin gözünden yansıtılmaya başlanmış ve yurtdışında yaşayan göçmen sinemacılar tarafından ele alınmıştır (Agocuk vd., 2017: 508). Bu arada Türk sinemacılar da, göçün neden olduğu toplumsal değişimlere yabancı kalamamış ve göç konulu filmler yapmaya başlamıştır.

Türkiye’de 1960’lı yıllar sinema açısından önemli gelişmelerin yaşandığı ve Yeşilçam sinemasının ortaya çıktığı dönemdir. Yeşilçam ekonomik, siyasal ve göçünde içinde yer aldığı toplumsal gerçekleri sinemaya taşımıştır. Göçlerle birlikte sınıf kavramı ortaya çıkmış, bu sınıflar şehrsel mekânların değişikliğe uğramasına ve gecekondulaşmaya sebep olmuştur (Çelik, 2017). Gecekonduların ortaya çıktığı dönem Türkiye’nin kentleşmeye başladığı dönemle aynı zaman diliminde yer alır. Türk sineması 1960’lı yıllardan itibaren göç ve kentleşme arasındaki ilişkiyi ele alarak meydana gelen gecekondulaşma üzerinde durmuştur. Göç filmlerinde yaşanan yer, şehri olmasına rağmen lüks ve zengin semtlerin yerine alt yapı sistemlerinin olmadığı fakir semtler daha çok gösterilir. Gecekonduarda devam eden geleneksel alışkanlıklara ve avlu gibi kırsal yerleşmelere ait unsurlara yer verilmektedir (Mertol vd. 2021: 767).

Dokuz kişinin kaçak işçi olarak İsveç’e götürülmeleri ve burada yaşadıkları dram etrafında şekillen Otobüs filmi, Tunç Başaran tarafından 1974 yılında yönetilmiştir. Otobüs filmi ile başlayan yaşanmış hikâyelerin dramlarının aktarımında en belirgin sorun göç edenlerin dil bilmemeleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Dil bilmemenin ve kendini ifade edememenin verdiği sıkıntı ilerleyen süreçte göç edenlerin artması ile karşı tarafın aşığılması, küçümsenmesi ile daha travmatik hallere dönüşecektir. İlk başlarda göç edenler gittikleri ülkelerde para kazanmak, ailelerine yetecek kadar para gönderebilmek, geri döndüklerinde kendilerine yetecek kadar yatırım yapabilmek için gitmişlerdir.

1950’lerde başlayan ve günümüze dek süren kırsaldan büyük kentlere göç, yaşanan toplumsal dönüşümlerle birlikte nitelik değiştirerek, buna göre de hayatı etkileyip dönüştürerek çoğu zaman yarattığı yakıcı-yıkıcı sonuçlarıyla insanı, kenti, ülkeyi birçok bakımdan etkileyip dönüştürerek sürmüştür. İlk dönem filmlerinden “Gurbet Kuşları”, “Bitmeyen Yol”, “Gelin-Düğün-Diyet”, “Hızlı Yaşayanlar”, “Keşanlı Ali Destanı” “Karanlıkta Uyananlar”, Bitmeyen Yol”, “Ah Güzel İstanbul” filmleri göç sinemasının ilk örneklerini oluştururken, “Umut”, “Fatma Bacı”, “Canım Kardeşim”, “Köyden İndim Şehire”, “Taşı Toprağı Altın Şehir”, “Sürü”, “Sultan”, “Yusuf İle Kenan” gibi örnekler de Türk Sineması’nda göç filmlerinin gelişimini ortaya koymaktadır (Kara, 2020). O yıllardaki toplumsal değişim, kentleşme, değer yargılarının başkalaşımı, sınıf çatışmaları gibi konu ve sorunlar da olduğu gibi sinemaya yansımıştır.

“Türkiye kentleşme deneyiminin önemli bir parçası olan göç olgusu, çok yönlü etkilerle ortaya çıkmış ve gelişimini farklı tarihsel dönemlerde içerik değişimleri ile sürdürmüştür. Bununla birlikte göç açısından nedenleri değişiyor olsa da toplulukların kendilerini böyle bir sürecin içerisinde bulmalarını sağlayacak toplumsal ya da mekânsal etkiler bazı ortak özellikler göstermiştir. Söz konusu özellikler, kent ve kır ile coğrafi ve gelişme farklılıklarına işaret eden batı modern ve doğuyu gelenek karşı karşıya getirecek bir algının yaygınlaşmasına aracılık etmiştir. Sinema, böyle bir etkinin oluşmasını ve hızla ülke geneline yayılmasını sağlayan en önemli araçlardan biri olmuştur (Çelik ve Tezcan, 2017: 633). Kırsal alışkanlıklarının bir süre kentte de devam etmesi, gecekondu bölgelerindeki kırsal davranışlar ve sınıflaşma Türk Sineması örneklerinde çarpıcı biçimde görülmektedir.

2000’li yılların sinemasında göç edilen şehir İstanbul için artık toplumsal yaşantı bireysel menfaatlerin ön plana çıktığı ve her şeyin paraya indirildiği bir yapıdadır. Bu dönem sinemasında, bir tarafta küreselleşmenin yarattığı görkemli alanlar, diğer tarafta ise kenti dışarıdan seyreden yeni mekânlar bulunmaktadır (Zengin ve Tezcan, 2017: 621). 2000li yıllarda genç kuşak yönetmenlerin de sinemaya katılmasıyla, Türkiye’deki konjonktür ve toplumsal konular daha modern açılardan ele alınmış, farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

Türk sinemasının kente göçü konu edinen filmlerinin içeriklerinin çözümlenmesinde elde edilenler, sinema ile toplumsal yaşam arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu, Türk

sinemasının toplumun gündeminde önemli yeri olan olguları saptayıp sorguladığını, bunlar üzerinde düşünmeye yöneltme işlevini yerine getirdiğini ortaya koymaktadır (Güçhan, 1991: 213). Türk Sineması, göç gibi sıkıntılı ve ağır sonuçları olan bir konuyu doğal olarak görmezden gelememiştir

Ah Güzel İstanbul ve Köyden İndim Şehre filmlerinde, göçle birlikte tüketim alışkanlıklarında keskin bir değişme meydana geldiği açıkça görülmektedir. Göç, doğal olarak alışkanlıkları, davranışları, hatta inanışları değiştirmektedir (Bozal, 2018: 205). Şehirli ve köylü arasında oluşan sınıf farkı da filmlerde hem mekânsal olarak hem de sosyolojik olarak gösterilmektedir. Özellikle göçmenlerin yaşadığı gecekondu olarak adlandırılan konutlar ve çok katlı apartmanlar barınma konusunda bile sınıfsal farklar olduğunu göstermektedir. Şehrin içerisinde, şehirden soyutlanmış bir biçimde göçmenler tarafından oluşturulmuş gecekondu mahalleri görülür. Mahalleler içerisinde göçmenlerin kendi gelenek ve göreneklerini devam ettirdiği görülmektedir. Aynı zamanda gecekondu mahallelerine kırsal konutlara benzemekte olup kentsel konut özelliği taşımamaktadır.

Gelin ve Düğün filmlerinde kullanılan görüntülerde gecekondu avlusundaki çitlerden görünen apartmanlar sınıf farkını gözler önüne sermektedir. Gecekondu barınmak için kullanılmasının yanı sıra sosyal faaliyetlerin ve günlük işlerin yapıldığı aynı zamanda aile içinde yapılan üretimle yürütülen ticari faaliyetlerinde gerçekleştiği yerlerdir. Bitmeyen Yol filminde daha belirgin olan bir sorunda gecekondu mahallesinin şehirden farklı olarak yol ve altyapı yönünden yetersiz olmasıdır.

Göç üçlemesinin bir diğer filmi olan Diyet'te kapitalist sistemin meydana getirdiği işçileşme ve emek sömürsü konuları işlenerek politik bir olgu olan sendikalaşmanın önemi vurgulanmıştır. 1950-1960 dönemini anlatan göç filmleri coğrafya ile ilişkilendirilmiştir (Mertol vd., 2021: 773). Ömer Lütfi Akad sineması, göçü tüm dramatik yönleriyle ele alan ve gerek mizansen gerekse oyunculukla başarılı biçimde yansıtan sinemadır.

Türk sineması 1990'lı yıllardan itibaren İstanbul'un temsiliyeti ve sunumunda önceki dönemlere göre farklı bir yapı ve bakış açısı geliştirmiştir. Bu değişim İstanbul'u rüya kent olmaktan çıkarırken, kentte izi olan ulusların ve onların yaşadıkları olayların sinemaya aktarılmasına imkan vermiştir. Türk sinemasında artık yurt ve aidiyet kavramlarının karşılığını bulduğu bir İstanbul algısından söz etmek mümkündür (Torun, 2014: 42). Türkiye'nin en çok göç alan şehri olan İstanbul, hemen hemen tüm göç filmlerinin de ana mekânı olmuştur.

Türk yönetmenler tarafından 1966-1993 yılları arasında çekilen dış göç konulu başlıca 25 filmden söz edilebilmektedir (Kara, 2021): 1- Turist Ömer Almanya'da (1966, Hulki Saner), 2- Bir Türk'e Gönül Verdim (1969, Halit Refiğ), 3- Baba (1971, Yılmaz Güney), 4- Dönüş /Gurbetçiler (1972, Türkan Şoray), 5-Almanyalı Yârim (1974, Orhan Aksoy), 6- El Kapısı (1974, Orhan Elmas), 7- Almanya'da Bir Türk Kızı (1974, Oksal Pekmezoğlu), 8- Otobüs (1974, Tunç Okan), 9- Almanya Acı Vatan (1979, Şerif Gören), 10- Gül Hasan (1979, Tuncel Kurtiz), 11- Kara Kafa (1979, Korhan Yurtsever), 12- Kardeş Kanı (1984, Muammer Özer), 13- Ölmez Ağacı (1984, Yusuf Kurçenli), 14- Gurbet (1984, Yücel Uçanoğlu), 15- Gurbetçi Şaban (1985, Kartal Tibet), 16- 40 Metrekare Almanya (1986, Tevfik Başer) 17- Alamancının Karısı (1987, Orhan Elmas), 18- Polizei (1988, Şerif Gören), 19- Vatan Yolu (1988, R. Konyar, E. Günay), 20- Sahte Cennete Veda (1988, Tevfik Başer), 21- Almanya Acı Gurbet (1988, Yavuz Figenli), 22- Die Heirat / Düğün (1991, İsmet Elçi), 23- Sarı Mercedes / Fikrimin İnce Gülü (1992, Tunç Okan), 24- Elveda Yabancı (1993, Tevfik Başer), 25- Berlin in Berlin (1993, Sinan Çetin).

Türk Sineması'nın en verimli dönemi olan Yeşilçam döneminde, başta Ömer Lütfi Akad filmleri olmak üzere, çok sayıda iç göç filmi de çekilmiş ve Türk Sinema Tarihi

kayıtlarına geçmiştir. İç göç filmlerinde, gecekondular sorunundan iş kazalarına kadar göçün çok değişik boyutları ele alınmıştır (Güner ve Akyıldız, 2014: 198). Filmlerde özellikle göçün sıkıntılı, acılı, dramatik yanları vurgulanmıştır. Ancak göçün tüm olumsuz yanlarına rağmen, Türk toplumunda göç, halen bir umut ve daha iyi yaşam hareketi olarak algılanmaktadır.

SONUÇ

Sinema 19. Yüzyılda ortaya çıktığından bu yana insanın her halini canlı biçimde yansıtmış bir sanattır. Özellikle etkili olabilecek insan öykülerini filmlere konu edinen sinema, heyecanlı bir tren soygunundan görme engelli bir kadının yaşam savaşına, doyumsuz bir diktatörün hırsından tutkulu bir aşk hikâyesine kadar insanın değişik durumlarını filme aktarmıştır. Türk Sineması da başlangıcından beri acıklı öykülerden fantastik öykülere kadar insanın değişik öykülerini film yapmıştır.

İlk insanlardan bu yana insan yaşamının bir gerçeği olan göç, Sanayi Devrimi'nden sonra kırsaldan kentlere göç hareketinin yoğunlaşmasıyla dünya gündeminde yer etmiştir. 20. Yüzyılın ikinci yarısında kitlesel göçlerle tanışan Türkiye'de de göç, bir araştırma ve sanat konusu olarak görülmeye başlanmıştır. Türk Sineması da toplumsal bir gerçek olarak herkesi ilgilendiren göç konusunda uzak kalamamış ve göç konulu filmler çekmiştir.

Türk toplumunda göç, ihtiyaçlardan kaynaklanan doğal bir hareket olarak algılanırken, bazen de yöresel koşullara bağlı olarak törelerden kaçma, dini veya siyasi baskılardan uzaklaşma gibi nedenlerle açıklanmıştır. Toplumsal bellekteki tüm göç algıları, dramatik karakteri kullanılarak Türk Sineması'nda yerini bulmuştur. Gerek Türkiye'den yurtdışına göçler, gerekse Anadolu kırsalından İstanbul'a göçler, vurgulu karakterlerle sinema filmlerine konu olmuştur.

Sinema bir bakıma toplumsal yapının ve toplumsal değişimlerin aynası niteliğindedir. Toplumsal yapıdaki bütün gelişmeler ve sorunlar sinemaya yansımaktadır. Türk Sineması da, 1950lerde başlayan dış ve iç göçleri filmlere konu etmiş, bu kapsamda yaşanan toplumsal değişimleri ve sorunları vurgulamış ve göçü sosyal bir sorun olarak ele almıştır. Bundan sonraki dönemde de Türk Sineması'nın göç sorununa çözümler de önererek, gerek Türkiye'de gerekse uluslararası alanda saygın sinemalardan biri olması beklenmektedir.

KAYNAKLAR

- Agocuk, P. ve Kanlı, İ. ve Kasap, F. (2017). Journal of History Culture and Art Research, 6 (3): 505.
- Alkin, Ö. (2016). Ist das Gerede um den deutsch-türkischen Film postkolonial? Zum Status des deutsch-türkischen Migrationskinos, seiner wissenschaftlichen Bewertung und den «verstummten» türkischen Emigrationsfilmen. An-und Aussichten, Ed. Philipp Blum ve Monika Weiß, Marburg: Schüren Verlag, s. 59-77.
- Barrera, M. C. P. (2019). The Impact Of Us Immigration in National Security, A Threat To “America First”? Janus, 2 (33): 138-139.
- Bozal, B. C. (2018). 1960'lardan günümüze Türk Sinemasında Kentleşmenin Mizah Anlayışına Yansıması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalı.
- Cereci, S. (2020). Migration Communication Adaptation. İstanbul: Hiperlink.

- Çelik, H. Z. ve Tezcan, S. (2017). Türk Sinemasında Göç Temalı İstanbul Filmleri Üzerinden Kentlerdeki Mekânsal ve Toplumsal Değişimlerin İncelenmesi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (2): 619-636.
- Çelik, M. F. (2017). Türk Sinemasında İç Göç Filmlerinde Birey Ve Mekan Algısı (1960-2009): Yayınlanmamış Doktora Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, Ü. (2021). Türk Sinemasında 1950'lerden Günümüze Göç ve Kimlik İlişkisi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 11 (4): 722-737.
- Eco U. (2015). Çirkinliğin Tarihi. Çev. A. U. Ergün, Ö. Çelik, A. Uysal E. N. Akbaş, M. Barsbey, K. K. Akbulut, D. Arslan, B. Yılmazcan, İstanbul: Doğan Kitap.
- Esses, V. M. ve Wright, J. ve Thomson, C. ve Hamilton, L. (2017). Immigration. *The SAGE Encyclopedia of Political Behavior*, Ed. Fathali M. Moghaddam, Los Angeles, SAGE.
- Fengler, S. ve Kreutler, M. (2020). Stumme Migranten, laute Politik, gespaltene Medien Die Berichterstattung über Flucht und Migration in 17 Ländern. Frankfurt am Main: Otto Brenner Stiftung.
- Güçhan, G. (1991). Toplumsal Değişme ve Türk Sineması "Kente Göç Eden İnsanın Türk Sineması'nda Değişen Profili". Yayınlanmamış Doktor Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güçlüten, Ç. ve Cereci, S. (2021). Göç, Suç ve Hukuk Üçgeninde Medya: Göç Kentleri. *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities*, 6 (11): 319-328.
- Güner, T. ve Akyıldız, H. (2014). Gelin, Düğün, Diyet Filmleri Işığında Geçmişten Günümüze Türkiye'de Göç, İstihdam ve Kentleşme Sorunları. *Çalışma ve Toplum ekonomi ve Hukuk Dergisi*, 40: 187-210.
- Institut für Kino und Filmkultur (2021). *Minari Wo Wir Wurzeln Schlagen*. Wiesbaden: Institut für Kino und Filmkultur e.V.
- Kara, M. (2020). Sinemada Göç, Yoksulluk, Gecekonular, Gökdelenler ve İstanbul. *Evensel*, 17 Ekim 2020.
- Mertol, H. ve Köksal, Ü. ve Yıldırım, M. (2021). Türk Sinemasında İç Göç: 1950-1960 Döneminin Coğrafi Olarak Okunması. *Kent Akademisi*, 14 (3): 765-776.
- Osmanoğlu, Ö. (2016). Türk Sineması'nda Dış Göç Olgusu: Sosyo-Kültürel Karşılaşmalar, Kimlik Çatışması ve Yabancılaşma. *Marmara İletişim Dergisi / Marmara Journal of Communication*, 25: 77-98.
- Popjaková, D. ve Plešivčák, M. (2009). Current Character of International Migration. *International Issues & Slovak Foreign Policy*, XVIII, (4): 57-78.
- Rodatz, M. (2014). Migration ist in dieser Stadt eine Tatsache Urban politics of citizenship in der neoliberalen Stadt. *Aufsatz*, 2 (3): 35-58.
- Selck, I. (2017). Realitäten der Einwanderung Der deutsch-türkische Dokumentarfilm seit den 1960er Jahren. *Deutsch-Türkische Filmkultur im Migrationskontext*, Ed. Ömer Alkın, s. 95-128.
- Torun, A. (2014). Arkalarından Gelen Şehir 'İstanbul' Rum Azınlıklar Bağlamında Türk Sineması'nda İstanbul Algısı. Yayınlanmamış Yeterlilik Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sinema-TV Ana Sanat Dalı Sinema-TV Sanatta Yeterlilik.
- Wyss, A. ve Lindberg, A. ve Eule, T. ve Borrelli, L. M. (2020). Kämpfe um Zeit im europäischen Migrationsregime. *Migration und Teilhabe*, 3: 120-127.

Zengin, H. ve Tezcan, S. (2017). Türk Sinemasında Göç Temalı İstanbul Filmleri Üzerinden Kentlerdeki Mekânsal ve Toplumsal Değişimlerin İncelenmesi. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (2): 619-636.